

Копанчук В.О. - докторант навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України. м. Харків, вул. Лермонтовська 28

Koranchuk VO - doctoral student of the Training, Research and Production Center of the National University of Civil Defense of Ukraine. Kharkiv, Lermontovska str. 28

Міжнародний досвід адміністративно-правового забезпечення національної безпеки
International experience of administrative and legal support of national security

В статті визначено об'єктивні тенденції розвитку міжнародних відносин, як поява нових життєво важливих національних інтересів і пов'язаних з ними глобальних проблем. Міжнародно-правові основи національної безпеки органічно пов'язані з міжнародним правовим порядком, якого повинні дотримуватися всі держави незалежно від того, вступили вони в дипломатичні відносини.

Ключові слова: національна безпека, адміністративно-правове забезпечення національної безпеки, міжнародні відносини.

The article identifies objective trends in the development of international relations, as the emergence of new vital national interests and related global issues. The international legal framework of national security is organically linked to the international legal order, which must be adhered to by all states, regardless of whether they have entered into diplomatic relations.

Keywords: national security, administrative and legal support of national security, international relations.

Постановка проблеми На розвиток міжнародно-правових основ національної безпеки об'єктивно впливають дві тенденції у позиції держав - це їх прагнення до взаємного співробітництва і природна турбота про охорону власного суверенітету, політико-економічної незалежності від зовнішніх загроз. У зв'язку з цим в міжнародно-правовому порядку також простежуються тенденції соціально-політичного і власне юридичного вектора, що в свою чергу створює теоретико-методологічну основу для розробки і закріплення на міжнародно-правовому рівні моделі нового порядку, що відповідає інтересам усіх держав, а по суті, інтересам їх національної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій міжнародний Досвід та проблеми у забезпеченні національної безпеки, та пов'язано з урахуванням цього досвіду у формуванні політики забезпечення національної безпеки України у сучасному світі. У вітчизняній літературі концептуальні питання інно-

ваційного розвитку й удосконалювання форм, методів і механізмів державного регулювання досліджені в роботах таких учених як [1; 2; 3; 5]

Метою статті є дослідити міжнародний досвід адміністративно-правового забезпечення Національної безпеки.

Виклад основного матеріалу У наші дні поняття «міжнародний правовий порядок» або ж більш скорочено «міжнародний правопорядок» часто використовується в заявах і виступах офіційних представників держав, у багатьох міжнародних документах, в тому числі в рішеннях Організації Об'єднаних Націй та інших міжнародних організацій.

Для юристів-міжнародників у категорії «міжнародний правовий порядок» центральне місце, поза всяким сумнівом, належить поняттю «безпека», «порядок». У загальноживаному сенсі воно, як відомо, має сенс - правильного, налагодженого стану, стан миру і спокою, належне «впорядкування» поведінки, «дотримання правил»; стосовно до суспільних відносин - тлумачиться як режим і правила, за якими здійснюються ці відносини.

Поняття «безпека» в контексті міжнародного співтовариства держав має відповідати сформованим загальнолюдським уявленням, що покликане означати певні відносини між державами, передбачені і встановлені міжнародним правом. Міжнародний Суд неодноразово звертав свій погляд на цю соціальну цінність міжнародного права і, зокрема, зазначав, що складне за своїм складом міжнародне співтовариство «як ніколи потребує того, щоб постійно і ретельно дотримувалися норми, які були спрямовані для забезпечення упорядкованих відносин між державами членами спільноти ».

Розуміння безпеки в цілому, полягає в тому, що це не частина громадського порядку, а весь громадський порядок, так як весь громадський порядок, а не частина його, повинен відповідати міжнародному праву, його основним принципам, Статуту ООН і конкретизує їх принципи та норми. Все, що не відповідає праву - це вже не громадський порядок ".

Подібні тенденції природні для будь-якої епохи. Дієві вони і в наші дні. Більш того, ці тенденції пояснюють і соціально-політичний зміст вимог держав до створення чітких норм міжнародно-правового регулювання, до їх перегляду та оновленню, а тим самим і до подальшої розробки та поглибленню міжнародного права в цілому.

Необхідність урахування соціально-політичного аспекту дії держав у міжнародно-правовому порядку їх взаємовідносин підтверджується і загальною теорією права. У правовій категорії для «національної безпеки» притаманні два основних вектора - соціально-політичний і юридичний. Адже сама сутність поняття "безпека" полягає в тому, що вона відображає як «соціальні цілі», так і конкретний результат правового регулювання. «Законодавець, - вказує А.М. Васильєв - завжди прагне впливати на суспільні відносини, формувати їх в своїх інтересах, забезпечуючи вигідний для себе порядок. А підсумок - приведення суспільних відносин у стан урегульованості порядку за допомогою всіх правових засобів формування суспільних відно-

син. Не дарма досить чітко розрізняються правопорядки, існуючі в різних державах. Кожне з них має свої, тільки йому притаманні соціально-політичні та юридичні особливості.[5]

Тим часом поняття національної безпеки повинно відображати, поза всяким сумнівом, то, що вона не тільки повинна передбачатися в усіх нормах міжнародного права, а й здійснюватися в реальному житті, в практиці міжнародних відносин. У галузі міжнародного права закріплені ті вихідні моделі поведінки держав, ті юридичні приписи, адресовані всім суб'єктам цього права, ті міжнародні обов'язки країн, які вони повинні неухильно дотримуватися на практиці, в своїх взаєминах. Без реального виконання таких зобов'язань просто не може існувати національна безпека в міжнародному житті. Як зазначає в цьому зв'язку Н.А.Ушаков, «дотримання державами своїх міжнародних зобов'язань становить основу міжнародного правопорядку».

Однак важлива тісний зв'язок між нормами міжнародного права і міжнародними правовідносинами. В принципі вся сфера упорядкованих міжнародних відносин і забезпечення громадського порядку в світі охоплюється поняттям «національна безпека», яка в світовій практиці набула інтернаціонального характеру і міцно увійшла в міжнародно-правову лексику. Тому можна говорити про те, що найчастіше застосовується цей термін відноситься до тих засад відносин між державами, який здійснюється на основі принципів і норм міжнародного права.

Всі закономірності розвитку відносин між країнами, зокрема інтенсивний зріст і поглиблення міжнародних зв'язків, посилення взаємозв'язку і взаємозалежності різних акцій держав (особливо з питань безпеки) у кінцевому рахунку, призвели до загального усвідомлення державами того факту, що межі їх вільних дій повинні бути поставлені в строгі юридичні рамки, в тому числі імперативні, вихід за межі яких слід вважати неприпустимим і протизаконним, інакше може бути завдано шкоди не тільки інтересам і правам інших країн, а й усій міжнародній спільноті й світового порядку. Тому сучасна практика міжнародного права виходить з того, що його загальновизнані принципи є імперативними нормами.

У міжнародно-правовій дійсності з'являються нові основні норми. І це пояснюється тим, що зростання ролі міжнародних відносин у житті суспільства і поява нових життєво важливих, глобальних проблем ведуть до збільшення числа основних принципів міжнародного права. Тут дуже важливо відзначити як в конституціях багатьох закордонних держав серед найважливіших, основних норм містяться і спрямовані норми на забезпечення національної безпеки.

Таким чином, основна дилема в розглянутому питанні з прав людини - це розвиток інститутів, які можуть, по-перше, правильно визначити права людини, згідні даному суспільству і, по-друге, захистити ці права, не стаючи новою загрозою їх існуванню ».

Слід приєднатися до висновку, до якого прийшли А.А. Мішин і В.А. Власіхін в процесі дослідження американської Конституції, про те, що «автори Білля про права в поправці IV (1791 г.) мали на меті затвердити в новій державі принцип недоторканості особи й «житла». «У практиці Верховного суду вироблялася концепція, згідно з якою поправка IV представляє конституційну охорону не тільки і навіть не стільки приватної власності (її недоторканність гарантує достатню кількість інших конституційних норм), скільки приватного життя громадян від неправомірного втручання держави в усі сфери його приватного життя, які об'єднуються в американській юриспруденції поняттям (privacy)». При цьому ніхто не повинен бути позбавлений життя, свободи, а також майнових благ без судового рішення. Як підкреслюється в розд. 1 до поправки XIV, жоден штат США не має права видавати і виконувати закони, що обмежують права або недоторканність американських громадян.[2]

Певні гарантії безпеки у правозахисній сфері закріплені в поправках VI і VII, в яких встановлено право на суд присяжних у випадках кримінального переслідування і позовних домагань з ціною більше двадцяти доларів.

Основна ідея, втілена у Федеральному законі про делікатних позовах, пов'язаних із заподіянням шкоди громадянам (розд. IV Закону про реорганізацію законодавства 1946), виражена таким положенням: «США несуть відповідальність відповідно до положень цього розділу про позови з заподіяння шкоди таким же чином і в тій же мірі, що і приватні особи при подібних обставинах ». Однак у зв'язку з тим, що застосування даної норми є правом штату, а не федеральним правом, вирішення питання про притягнення держави до відповідальності здійснюється відповідно до правоустановлення штату, де заподіяно шкоду. Зокрема, США несуть відповідальність за протизаконні дії співробітників слідства і служб забезпечення правопорядку, пов'язані з фізичним насильством, образою дією, незаконним утриманням під вартою, незаконним затриманням, зловмисним використанням процесуальних законів на шкоду потерпілим або зловмисним службовим переслідуванням.

Основу конституціоналізму, як вважають В.В. Маклаков і Б.А. Страшун, складають права людини, оскільки в забезпеченні свободи і безпеки особи, в захисті людини і громадянина, насамперед від свавілля державної влади полягає сенс формування конституційних актів.

Характерною ознакою законодавчих актів зарубіжних держав є рецепція норм міжнародного права в національні правові системи. Так, згідно зі ст. 25 Основного закону Федеративної Республіки Німеччини (23 травня 1949 г.) «загальні норми міжнародного права є складовою частиною права Федерації. Вони мають переваги перед законами і безпосередньо породжують права і обов'язки для жителів федеральної території ».[1] Таким чином, спостерігається поєднання національного правопорядку з міжнародним правом, причому з приматом останнього.

У зв'язку з цим ефективність програми прав людини американський вчений Е. Міллер бачить в уникненні «етноцентризму», що розглядається як процедури запозичення невідповідних іноземних стандартів: «людські права є і повинні бути тим, чим О люди цієї спільноти хочуть, щоб вони були». А німецький вчений У. Даум приходять до висновку: «... для того, щоб мати дійсно права людини, необхідно обмежувати суверенітет, найдоцільніше це відбувається, якщо якомога більше держав укладають між собою угоди, в яких вони зобов'язуються зберігати права людини і згодні з обмеженнями їх суверенітету, якщо мова йде про захист прав людини співтовариством держав.

Безумовним при цьому є той факт, що права людини існують незалежно від того, закріплені і визнані вони в державних законах чи ні ».

Категорія національної безпеки знайшла своє відображення в законодавстві про засоби масової інформації зарубіжних країн. Так, шведський Акт про свободу друку визначає протизаконні висловлювання або публікації проти цієї свободи як злочинні. Ними вважаються відомості, що становлять державну таємницю, державна зрада, підбурювання до агресії та військових дій, заколот, зрада батьківщині, заклик до злочину, поширення чуток, які загрожують безпеці держави та ін. (§ 1 і 4 гл. 7).

Інший шведський Закон від 27 лютого 1974 г. «Про форму правління» проголошує обов'язок суспільства захищати право на працю, житло, освіту, а також борг сприяння соціальному забезпеченню, безпеки і хорошим умовам життя.

При введенні законодавчого захисту від тілесних покарань, тортур і застосування медичних засобів, які впливають на громадян з метою визнання в скоєному, дачі заяви або, навпаки, відмову від них, закон встановив майнові гарантії, що мінімізують шкідливий результат злочинних посягань. Як зазначає А. Нельсон, дуже велика частина збитків при цьому покривається з державних фондів відповідно до Закону про компенсацію за шкоду, заподіяну злочинами (SFS. 1979. Ст. 413).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямі необхідно відзначити, що проблеми оптимального поєднання автономії особистості, її незалежності як суб'єкта природних прав людини з колективістськими началами в конституційної моделі взаємовідносин держави і громадянина повинні бути найважливішими критеріями виживання і стійкого соціального розвитку, а національна безпека повинна вийти за межі суто державного розуміння і знайти загальнолюдський зміст.

Список використаної літератури.

1. Основи конституційного права Федеративної Республіки Німеччина // Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / За заг. ред. В. О. Ріяки. — Київ : Юрінком Інтер, 2006. — С. 284-309.

2. Конституционное (государственное) право зарубежных стран в ред В.А. Туманов 764 с.

3. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПАРЛАМЕНТІВ УКРАЇНИ ТА ШВЕЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ Жалій Т. В., Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2013 № 6-1 том 1

4. Україна 2000 і далі: геополітичні пріоритети та сценарії розвитку : монографія / Нац. ін-т страт. досл. ; Нац. ін-т укр.-рос. відносин. – К. : НІСД, 1999. – 384 с.

5. Правовые категории: Методологические аспекты разработки системы категорий права. Васильев А.М. 1976 г. 264 с.

References

1. Osnovy konstytutsiinoho prava Federatyvnoi Respubliky Nimechchyna // Konstytutsiine pravo zarubizhnykh krain: Navch. posibnyk / Za zah. red. V. O. Riiaky. — Kyiv : Yurinkom Inter, 2006. — S. 284-309.

2. Konstytutsyonnoe (hosudarstvennoe) pravo zarubezhnykh stran v red V.A. TUMANOV 764 s.

3. PRAVOVI ZASADY FUNKTSIONUVANNIA PARLAMENTIV UKRAINY TA SHVETSII: PORIVNIALNYI ANALIZ Zhalii T. V., Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitranoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. 2013 № 6-1 том 1

4. Ukraina 2000 i dali: heopolitychni priorytety ta stsenarii rozvytku : monohrafiia / Nats. in-t strat. dosl. ; Nats. in-t ukr.-ros. vidnosyn. – K. : NISD, 1999. – 384 s.

5. Pravovie katehoryy: Metodolohycheskye aspekty razrobotky systemi katehoryi prava. Vasylev A.M. 1976 h. 264 s.